

Avrupa'da Radikal Sağın Yükselişi ve Finlandiya Örneği

Sinem Uca, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü, e-posta: sinemyildiz@nevsehir.edu.tr

Özet

Makale son yıllarda radikal sağın Avrupa'daki hızlı yükselişini neo-liberalizmin hüküm sürdüğü aşamadaki tarihsel kapitalist sistemin büyük bir krize girdiği çağımızda bunun yansıması olarak gittikçe derinleşen Avrupa entegrasyonuna bir karşı cevap, ulusu ve ulus-devleti geri sahiplenme girişimi ve sistemi zorlama hareketi bağlamında anlamak ve açıklamak amacını taşımaktadır. Kapitalist sistem 16. yüzyıldan beri tüm yerküreye adım adım yayılırken milletlerin birer sosyal kategori olarak üretilmesinde, 19. yüzyıl ürünü olan milliyetçilik ise kapitalizmin işleyebilmesine en elverişli olacak egemen ulus-devletlerden oluşan bir dünya modeli yaratılmasında aktif rol oynamıştır. Fakat gelenen neo-liberalizm safhası bu karşılıklı çıkar ilişkisini milliyetçilik aleyhine bozmuştur. Kapitalist sistem artık ulus-devletlerin yerine ulusaşırı şirketlerin ve ulusüstü bölgesel birliklerin öne çıktığı, ulus-devletlerin egemenliklerinin olabildiğince yontularak sermayenin önündeki tüm kısıtlamaların kaldırılacağı küresel bir dünya istemekte; bu ise milliyetçiliği sistemin yeni haline karşı bir ideoloji olarak yeniden kurmaktadır. Özellikle kriz dönemlerinde milliyetçilik sermayenin kontrolünden çıkmakta ve hatta ona karşı bir tehdit haline gelmektedir. Bu nedenle modern ulus-devlete alternatif niteliğe bürünen Avrupa entegrasyonu projesi özellikle 2008 krizi sonrası etnik temelli ultra-milliyetçilik, ırkçılık, devletçilik, yabancı düşmanlığı vb. eğilimler taşıyan radikal sağı körüklemektedir. Bu bağlamda çalışma üç bölümden oluşmaktadır; öncelikli olarak tarihsel kapitalist sistem ve milliyetçiliğin ilişkisinin değişimi yaşanan yapısal dönüşümlerin etkisiyle beraber aktarılacak, ikinci bölümde Avrupa entegrasyonunun temel hatları anlatılarak neden ulus-devlete tehdit olarak yansıtıldığı açıklanacak, son olarak radikal sağın tanımı, genel ideolojik özellikleri ve politik durumu detaylıca ele alınarak yükseliş trendi Finlandiya örneği özelinde incelenecektir.

Anahtar Sözcükler: Radikal sağ, Avrupa Birliği, milliyetçilik, tarihsel kapitalist sistem, Finlandiya.

The Rise of Radical Right in Europe: the Case of Finland

Abstract

The article evaluates the rising radical right phenomenon in Europe recently as a quest to protect the nation and the nation-state from and a response to the deepening European integration and the economic crisis deprived from the neoliberalism phase of the historical capitalist system. Capitalist system expanding to the world step by step since the 16th century has had a role in the evolution of nations as new social

categories while the 19th century born nationalism has also helped to construct a world model composed of sovereign nation-states which was fundamental for the system's continuity and workability. However, this collaboration has reached a dead point when the neo-liberalism has gained a hegemonic position in the last 30 years in which transnational corporations and supra-national regional organisations are favoured rather than the nation-states whose sovereignties are eroded to open free space for the capital in today's global world. As a result, today nationalism is being recreated as an anti-system ideology in order to survive, going out of the control of the bourgeoisie and even becoming a threat to it especially in crisis times. Therefore, the European integration project which poses an alternative to the modern nation-state is fuelling the radical right movement showing ethnic-based nationalist, racist, statist, xenophobic etc. tendencies. In this regard, the article consists of three parts. Firstly, the change of the relation between the capitalism and nationalism in parallel with the effects of the structural transformations in the system will be explained. Secondly, the outline of the European integration and why it is assumed as a threat to the nation-state will be indicated. Finally, the definition of the radical right, its main ideological features and political stance will be evaluated focusing on the Finland case specifically.

Keywords: Radical right, the European Union, nationalism, historical capitalist system, Finland.

Giriş

Makale tarihsel kapitalist sistemde milliyetçiliğin gerçekleştirdiği işlevin sistemdeki çevrimler çerçevesinde nasıl değişip dönüştüğünü konu edinmektedir. Modern bir yaratı olan milliyetçilik ideolojisi 1789 Fransız Devrimi'nin dünyaya yaydığı fikirlerle ortaya çıkmış, millet dediğimiz homojen sosyal kategorileri oluşturmuş ve onları kendi kendini yönetme ereğiyle mobilize ederek ulus-devletlerden oluşan bir dünya haritası çizmiştir. Bu kapitalizmin yerleşip işleyebilmesi için gerekli bir haritaydı. Sistemin neo-liberal safhaya ulaştığı günümüzde ise haritadaki sınırlar giderek muğlaklaşmakta; küresel bir tasavvur içerisinde milletler hızla birbirine karışmakta ve yeni sosyal kimlikler oluşmaktadır. Dünya devletlerin gücünün çeşitli transnasyonel, supranasyonel ve uluslararası aktörler lehine olabildiğince azaltıldığı bir dengeye doğru giderken artan sınırötesi siyasi, ekonomik, sosyokültürel etkileşimlere paralel olarak milletleri ötekilerden ayıran özellikleri kaybolmaktadır. Nitekim sermaye artık devlet ve milletlerin keskin hatlarından kurtulup sınırsız hareket etme yeteneğini sonuna kadar kullanmak istiyor. Tam da bu noktada, öngörülemeyen ve görünen o ki engellenemeyen bir duvarın yükseldiğine şahit oluyoruz: radikal sağ.

Bugün başta Avrupa olmak üzere dünyanın hemen her yerinde yükselişte olan radikal sağ örgütlenmeler hep bir ağızdan küreselleşme ve neo-liberalizme karşı, devlet egemenliğini ve milletin bütünlüğünü korumaya yönelik mesajlar veriyor ve neo-liberal politikaların olumsuz etkilediği, kendini korunmasız ve mutsuz hisseden geniş kitleleri peşinden sürüklüyor. Peki, bu durumu nasıl açıklayabiliriz? Hakim sınıfların iktidarı ele geçirmek için siyasi bir proje olarak kullandığı milliyetçiliğin gücünün son yıllarda o sınıflara rağmen tazelenmesi kapitalizm için ne ifade ediyor? Artık sistemdeki işlevini tamamladığı için tarihin derinliklerine gömülmesi beklenen milliyetçilik ideolojisi nasıl oldu da sistemi zorlayan bir şekilde, radikal sağa bürünerek yeniden canlandı? Bildiğimiz tanımların ötesinde bir noktaya mı ilerliyoruz?

Bu sorulara cevap vermek amacıyla kapitalizm ve milliyetçilik ilişkisine tarihselci, sistemik bir bakış açısıyla yaklaşan bu çalışmada, kapitalizmin anavatanı Avrupa'ya odaklanılarak bölgede son yıllarda hızla yükselen radikal sağ hareketin bütüncül olarak ne istediği, nasıl destek kazandığı ve neden Avrupa Birliği'ni hedef aldığı detaylı bir şekilde açıklanacak; ardından Finlandiya örneği incelenecektir. Bu ilişkinin vardığı son nokta olduğu iddia edilen yükselen radikal sağ fenomeninin böylece anlık bir eğilim olarak değil de tarihsel kapitalist sistemde bağlama oturtularak okuyucuya sunulması amaçlanmaktadır.

Tarihsel Kapitalist Sistem ve Avrupa'da Milliyetçilik: 'Biten Bir Evliliğin Hikayesi'

Hikayeye Orta Çağ Avrupa'sında hüküm süren feodalizm ile başlamak gerekiyor. Çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu insanların toprakların büyük bölümüne sahip olan ve üretim süreçleri sonunda ortaya çıkan artı-değeri kendinde toplayan aristokratlar tarafından yönetildiği feodal sistem 1300'lere gelindiğinde soyluluğun siyasi olarak zayıflaması, kentleşmenin başlaması ve köylülerin azalan nüfus doğrultusunda pazarlık gücünü arttırması sonucu çalkalanmaya başlamıştır. Aristokrasi bu akıntıyı tersine çevirecek bir strateji üreterek feodal sistemin kapitalist bir dünya ekonomiyeye, yani *"artı-değerin doğrudan üreticilerden elde edilmesinin, eskisine göre daha dolaylı ve daha az görünür bir nitelik kazandığı farklı bir üretim tarzına"* geçişte öncü olmuştur. Böylelikle feodal derebeyleri tarım, sanayi, ticaret ve finansta kapitalist işletmecilere dönüşmüş; başka bir deyişle aristokrasi burjuvalaşmıştır (Wallerstein, 2013: 66-67). Kapitalizm bu süreç sonucunda 16. yüzyılda ortaya çıkan, Sanayi Devrimi'nin de katkısıyla üretim, dağıtım ve yatırım süreçlerinde yaygın bir metalaştırma zincirini getiren, sonsuz bir sermaye birikimine dayanan tarihsel bir toplumsal sistemdir (Wallerstein, 2012b: 15-17). Bu yeni sistemin can alıcı amacı olan sonsuz sermaye birikiminin sağlanabilmesi için idari ve ekonomik yapıda merkezileşme ve istikrar, kamu düzeninin sağlanması, vergilendirme ile

kaynakların yeniden dağıtımı, ticaretin kolay ve hızlı yapılabilmesi için iyi ulaşım ve iletişim ağlarının kurulması, ülke içinde tek bir para, ölçü ve ağırlık biriminin kullanılması ile ekonomik aktivitenin standardize edilip kolaylaştırılması, sermayeyi garanti altına alacak ortak yasal düzenlemeler, belirli sınırlar ve gümrük sistemi gerekmektedir. Fakat Kilise'nin ekonomik gücüyle, aristokrasinin imtiyazlarıyla, monarşinin süreksizliği ve yasadışı davranma kapasitesiyle tehdit yarattığı bir yapıda bu mümkün olmamaktaydı. Dolayısıyla burjuvazinin ihtiyaç duyduğu, 19. yüzyılda zirveye ulaşan merkezileşme politikalarının bir yansıması olarak bir yandan da ulus-inşa süreci yürütülmüş ve ulus-devletler ortaya çıkmıştır (Aktoprak, 2010: 41-42). Ulus-devletin yürütme, yasama ve yargı erklerini merkezi bir hükümetin elinde toplayıp bütün yurttaşlara siyasi açıdan eşit katılım hakkı tanıyan toplumsal örgütlenmesi kapitalizmin bu ihtiyaçlarına cevap vermiştir (Leca, 1998: 14). Burjuvazinin, hem içte hem de dışta sahip oldukları bu güçle düzeni garanti altına alan ve sermaye birikimini maksimize edecek tekelleşmelere imkan sağlayan ulus-devletlerden oluşan bir dünya sistemini desteklemesi tam da bu açıdan anlaşılmalıdır. Nitekim kapitalizm güçlü devletlerin idaresindeki bir devletlerarası sistem olmadan iyi işleyemezdi (Wallerstein, 2012a: 41-42). Bu nedenle kapitalist dünya ekonominin sınırlarıyla eşgüdümlü egemen ulus-devletlerden oluşan bir devletlerarası sistem inşa edilerek meta zincirleri güvence altına alınmış; kapitalizm Avrupa'dan dünyanın geri kalanına yayıldıkça devletler sistemi de birlikte yayılmıştır (Wallerstein, 2013: 81). Milliyetçilik ise bu noktada hem milletlerin ve egemen ulus-devletlerin kapitalist dünya ekonomisi içinde bir kurum olarak ortaya çıkmasında hem de kontrol altında tutulmasında çok önemli bir araç olmuştur.

Milliyetçiliğin kökenleri egemenliğin bir kralda veya yasama meclisinde değil, rejimi meşrulaştırabilecek tek güç olan halkta olduğu fikrini yayararak kapitalist sistemin jeokültürünü dönüştüren Fransız Devrimi'ne gider. Halkın tebaadan yurttaş/vatandaş olarak algılanmasına geçiş herkesin soyluluğa bakılmaksızın (oy hakkı da dahil olmak üzere) eşit haklara sahip olmasını beraberinde getirmiştir (Wallerstein, 2014: 96-97). Böylece devlet egemenliğinin kraldan yurttaşlara aktarılması ulus egemenliği kavramını doğurmuş ve milliyetçiliği güçlü bir ideoloji olarak ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla 19.yüzyılın kavramları olan millet modern Batılı bir oluşumdur, milliyetçilik de modern Batılı bir ideolojidir (Smith, 2003: 188). Millet ezelden gelmez, aksine Sanayi Devrimi ve kapitalizmin yarattığı siyasal, sosyal ve ekonomik dönüşüme (modernleşme süreci) paralel bir şekilde yeni bir toplumsal örgütlenmenin sonucu olarak ortaya çıkan sosyal bir inşadır (Gellner, 2008: 127). Ortak din, dil, tarih, soy, toprak vb. öğelerden herhangi biri, birkaçı veya hepsi üzerinden kendini tanımlayan bir grubu temsil eder. Grubu oluşturan bireylerin kendilerini diğerleriyle birlikte karşılıklı bir

şekilde aynı milletin üyesi olarak görmeleri gerekmektedir. Bu inanç gündelik pratikler ve aygıtlar ağını bir araç olarak kullanan milliyetçilik ile yaratılır. Milliyetçilik milletin inşasını yerine getiren ve kolektif eyleme dayanan projedir. Milletler ortaya çıktığı günden beri devlet kurma arzusunu kolaylaştıran kendi kaderini tayin ilkesi ile siyasileştirilmiştir (Aktoprak, 2010: 18-22). Milliyetçilik her milletin homojenliğini koruyabileceği belirli bir toprak parçası üzerinde kendi devletini kurması gerektiği fikrine dayanır (Tivey, 1981: 6). Gellner'in deyişiyle *"ulusçuluk, ulusla devletin birbirinin nasibi olduğunu, biri olmadan diğerinin eksik kalacağını ve bunun da bir trajedi olduğunu savunur"* (2008: 77); dolayısıyla *"ulusçuluk, öncelikle siyasal birim ile ulusal birimin çakışmalarını öngören siyasal bir ilkedir"* (2008: 71). Bu ilkenin öncülüğünde, tarihi süreçte tekrarlanarak edinilen ortak deneyimler, değerler, çıkarlar, gelenekler, dil, din, ahlak, müzik, spor vb. öğeler aracılığıyla elde edilen homojenliğin gayri resmi olarak ortak kültüre ve resmi olarak vatandaşlığa dönüşmesi bizi ulus-devlete götürür (Tivey, 1981: 5). Böylece *"aynı kültürü ve dili paylaşan ve kendi içlerinden birileri tarafından kendi çıkarları doğrultusunda yönetilen homojen bir devlet"* belirli bir toprak üzerinde siyasi gücü ulus adına bölüştürmüş olur (Tivey, 1981: 13). Kapitalizmle araçsallaştırılmış bir ilişki içerisindeki bir ideoloji olan milliyetçiliğin büyük katkısıyla geçtiğimiz iki yüzyıl içerisinde ulus-devletlerden oluşan bir uluslararası sistem kurulmuştur. Bugün hep varmış gibi ele aldığımız tüm ulus-devletler aslında bu sürecin birer ürünüdür.

Toplumların ulus-devlet çerçevesi içinde örgütlenip kendini bir sınıfa değil de millete aidiyet temelinde tanımlaması kapitalizmin yerleşmek ve yayılmak için ihtiyaç duyduğu merkezileşmeyi sağlamanın yanında var olan eşitsiz sınıfsal gerçeklikleri gizlemekte ve sistemin işlerliğini korumaktadır. Kapitalist sistem doğası gereği eşitsizlikçi bir sistemdir; sonsuz sermaye birikimi için her daim artı-değerin dağıtımında işçi olan büyük kitlelere çok az pay vermek gerekir. Irkçılık ve cinsiyetçilik bu noktada çok faydalı araçlardır; bu sayede bazı sosyal kategoriler (siyah, göçmen, kadın vb.) etnik kökeni, kültürü, dili, rengi, cinsiyeti vb. unsurlar üzerinden daha alt tabaka olarak itham edilerek sömürü meşrulaştırılmıştır. Bütün devletlerde genelde en alt sınıfsal tabakaya tekabül eden böyle bir grup yer alır. Buradaki temel amaç toplumsal yaşamı etnikleştirme yoluyla aynı iktisadi yapı içindeki çeşitli işçi kesimlerinin ilişkisini kesip dayanışmalarını önlemek, aralarındaki yüksek ücret farklarına ve hiyerarşikleştirilmelerine ideolojik gerekçe bulmaktır (Wallerstein, 2012b: 66-68). Ulus-devletler bu grupları kendi içinde kaynaştırarak devamlı birer olgu haline getirir ve gerektiğinde kapitalist sisteme ucuz işgücü olarak sunar. Bu şekilde hem devletler sisteminde hem de devletlerin içinde baskın ve gelişmiş merkez ile ezilen ve az gelişmiş çevreler oluşur. Burada modern dünya sisteminin övüldüğü bir tema olan evrenselcilikle

ciddi bir çelişki vardır. Bir yandan insanları ulusal sınırlar içinde bölen, etnik temelde kategorilendirerek sömürü kanallarını açan kapitalizm öbür taraftan “bütün insanlara eşit şekilde uygulanan genel kurallara öncelik verilmesini” öngören evrenselcilik teması ile yapay bir eşitlik sağlamaktadır (Wallerstein, 2014: 76-79). Günümüzde evrenselciliğe karşıt olan ırkçılık, ultra-milliyetçilik, yabancı düşmanlığı ve diğer negatif normlar son derece yükselmiştir. Bu durum da kapitalizmin kendi çelişkileriyle baş edemediğini, bu çelişkilerle sistemin sarsıldığını göstermektedir. Nitekim özellikle büyük kriz dönemlerinde negatif normlar yükselmekte, sistemi tehdit eder hale gelmektedir. Kapitalizmin en büyük krizi olan 1929 ekonomik buhranı sonucu her yerde yaşanan şirketlerin iflası, yüksek işsizlik; üretimin, ticaretin ve gelirlerin aşırı düşmesi gibi belirtilerle baş gösteren sosyoekonomik sıkıntıların bu tarz ırkçılıkla süslenmiş bir etnik milliyetçiliğin çok geniş kitlelere yayılmasında ve siyasi güce dönüşmesinde etkisi büyük olmuştur. Sonuçta 1930’larda başta Almanya’da Nazizm ve İtalya’da faşizmin kök saldığı ve bu rejimlerin tüm Avrupa’da destekçiler kazandığı bir konjonktür ortaya çıkmıştır. Bunun devamında Adolph Hitler dünya sistemde kendisinin tek siyasi otorite olacağı bir dünya imparatorluğu kurma girişiminde bulunmuş; fakat bu hegemonik girişim sistemin ortak güçleri tarafından bertaraf edilmiştir (Wallerstein, 2014: 106-107).

2. Dünya Savaşı’nın ardından yıkıntıya dönen Avrupa’da faşizmin izlerini silmek, ulus-devletlerin düşen kredibilitesini ve çöken ekonomileri yeniden canlandırmak ve güçlenen komünizm tehdidine karşı kapitalizmi kurtarabilmek için ABD’nin öncülüğünde ve yardımlarıyla mecburen daha planlamacı Keynesyen politikaların uygulandığı ve devletin aktif rol üstlendiği bir ekonomik model benimsenmiştir. Bretton Woods sistemi olarak adlandırılan 1945-1971 dönemi sabit kurlara dayanan, sermayenin hareketliliğinin kısıtlandığı, dünya rezerv parasının altına endeksli dolar ve sistemin hakim gücünün ABD olduğu yeni bir ekonomik düzen getirmekteydi. Avrupa’nın ekonomik bölüşüm savaşlarında kitleleri harekete geçiren bir araç haline gelen ultra-milliyetçilikten sıyrılıp ekonomik işbirliği ve kalkınmaya odaklanabilmesi için Avrupa Ekonomik Topluluğu kuruldu. Komünizm etkisinin Avrupa’nın yarısında hüküm sürdüğü bu dönemde ekonomik gelişme mecburen demokratikleşmeyle birlikte yürütüldü; işçilerin sendikalaşarak taleplerini daha yüksek sesle ortaya koyması ve kazanımlarını arttırmasına devrimden vazgeçmelerini sağlamak için göz yummak zorunda kalındı. Burada yaşam kalitesinin yükseltilmesiyle insanların ulus-devletle olan maddi, evrenselcilik üzerine kurulu vatandaşlık haklarının iyileştirilmesiyle de manevi bağının güçlendirildiği; böylece ulus-devletin eşitsizliğe mahkum bir sistemde sınıflar arası farkları kapatarak herkesin ortak bir ulusal çıkar etrafında biçimsel eşit bir statüye sahip görünmesini

sağladığı bir demokratikleşme söz konusudur (Keating, 1996: 32-35). Dünyanın demokratikleşmesi aslında kapitalistler için olumsuz bir eğilimdir; nitekim Avrupa'da başlatılan ve zamanla bütün dünyada işçi sınıfı tarafından talep edilir hale gelen sosyal refah devleti eğitim ve sağlık harcamaları, ücretlerde iyileştirme, yaşlılık ve çocuk yardımları, işçi sendikalarının güç kazanması vb. birçok ödünü beraberinde getirmiş ve kar oranlarını sürdürülemez bir şekilde azaltmıştır (Wallerstein, 2012a: 41). Dolayısıyla faşizm ve komünizm tehditleri nedeniyle sermayenin bu yeni modus vivendiye razı olmak zorunda kaldığı Bretton Woods dönemi kapitalist sistemin devam edebilmesi için sonlandırılmış, 1980'li yıllardan itibaren neo-liberal ilkelerin hakim hale gelmesiyle dengeli kalkınmacı, Keynesyen politikalar terk edilmiş; sermaye vermiş olduğu ödünlere tek tek geri alarak neredeyse sınırsız hareket imkanına kavuşmuş ve karlarını arttırmıştır. Artık devletin ekonomik alandaki merkezi konumunu kaybetmesi, sermayenin uluslararasılaşması, pazarın ulusalın ötesine taşarak küresel bir hal alması ve ulusal kimliklerin ötesinde kadın hareketi, İslamcılar, çevreciler, eşcinseller vb. postmodern kimliklerin/sosyal kategorilerin ortaya çıkmasıyla birlikte ulus-devletlerin fonksiyonu da zayıflamış ve milliyetçilik-kapitalizm ilişkisi yeni bir safhaya girmiştir. Neo-liberal çağ ulus-devletlerin elinde olan ve vatandaşların hayatlarını derinden etkileyen sağlık, eğitim gibi alanların dahi özelleştirilerek sermayeye alan açılması, küresel bir pazar anlayışı içinde metaların, paranın ve hizmetlerin serbest dolaşımı ve birtakım ulusaltı, ulusüstü ve ulusaşırı seviyelerde beliren ekonomik ve siyasi ağların etkisiyle ulus-devletin altını oymaktadır (Aktoprak, 2010: 70).

Günümüzde bu ağlar ve yapılanmalar devlet ve millet arasındaki ilişkiyi değiştirmekte, ulus-devlet egemenliğini yeniden ölçeklendirmektedir (Keating, 2006: 23). Artık demokratikleşme, mali kriz ve ekolojik krizle boğuşmakta olan devletler sistemi ıslah etme yeteneklerini kaybetmeye yüz tuttuğu için eski kilit konumunu kaybetmektedir (Wallerstein, 2012a: 41). Her geçen gün biraz daha yerleşmekte olan ulusaşırı düzen ve ürettiği kültürel çoğulculuk karşısında ulus ve devlet bağının sarsılması pek çok kesim tarafından milliyetçiliğin siyasi gücünün sonu olarak değerlendirilir. Örneğin Hobsbawm 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kapitalizmin giderek daha az ihtiyaç duyduğu, dolayısıyla tarihi anlamda daha az öneme sahip olan ulus-devletin küresel siyasi program olma niteliğini kaybettiğini, işlevsel bir birim olarak düşüşte ve çağımızın ulusüstü yapılarıyla yer değiştirmekte olduğunu iddia eder;

Bu dönemin tarihi kaçınılmaz biçimde ya politik, ya ekonomik, ya kültürel, hatta ya da dilsel temelde tanımlanageldiği için artık 'milletler' ve 'ulus-devletler' sınırlarına hapsedilemeyecek bir dünya tarihi olarak yazılacaktır (...) 'Ulus-devletler' ve 'milletler' ya da etnik/dilsel gruplar, esas olarak, yeryüzünün

milletlerüstü temelde yeniden yapılanmasının önünde geri çekilen, ona direnen, adapte olan, özümseven ya da yerini kaybeden gruplar olarak görülecektir. Milletler ve milliyetçiliğin bu tarihte yeri olacaktır, ama ikincil düzeyde ve genellikle oldukça ufak rollerle. (2000: 226)

Yeni ulusüstü kurumların devletin merkezi gücünü aşırıdıkları ve aynı zamanda mutlak egemenlik düşüncesini ve kimlikleri değiştirerek ulus-devlet modelini tahrip ettikleri için milliyetçiliğin siyasi birim olan devlet ile milli birim olan milletin eşleşmesi esasını erozyona uğrattıkları düşünülmektedir (McGarry, Keating ve Moore, 2006: 4). Bu tarz kurumların en önemlilerinden biri olarak kabul edilen Avrupa Birliği sonraki bölümde ele alınacaktır.

Neo-liberal Çağda Avrupa Birliği ve Ulus-Devlet İkilemi

Geçtiğimiz yüzyılın ikinci yarısı Avrupa’da yeni ve benzersiz bir kurumsal düzenin, ekonomik ve siyasi amaçlarla yürütülen Avrupa entegrasyonu projesinin evrimine tanıklık etmiştir. Avrupa’yı İkinci Dünya Savaşı’nın yıkıcı etkisinden çıkarıp kapitalist sistemin gücünü tekrardan tesis edebilmek için bulunan yol haritası bir birlik projesiyle yüksek büyüme hızı ve sosyal refah dönemini başlatmaktı. Oluşumun temel amaçları genel refahı artırmak, piyasaları birleştirerek iki savaş arası dönemin korumacı ve korporatist ekonomik politikalarının yeniden canlanmasını önlemek, Fransa ve Almanya arasındaki uzun süreli düşmanlık ve sorunları Avrupa düzeyinde siyasi birlik ve işbirliğiyle çözmektir (McGarry vd., 2006: 4). 1951’de altı ülkenin kömür - çelik üretiminde egemenliklerinin bir kısmını daha üst bir otorite olan Avrupa Kömür Çelik Topluluğu’na devretmesi ile başlayan bütünleşme, işbirliği seviyesinin adım adım artırılmasıyla hem içeride derinleşmiş, hem de dışarıya doğru genişleyerek bugün AB çatısı altında beş yüz milyonu aşkın nüfuslu yirmi sekiz ülkeye ulaşmıştır.

Avrupa entegrasyonunun üç boyutu vardır. İlk olarak, egemenlik ve kendi kaderini tayin ilkesinin nasıl anlaşıldığına büyük bir değişim getirmiştir. İkincisi, tüm AB çapında ürünlerin, sermayenin, hizmetlerin ve emeğin serbest dolaşımı ilkesine dayanan tek pazarın sağlanması ve ortak para birimi Euro’nun kabulüyle ulusal topluluklar arasında sınırların dışına taşan siyasi, ekonomik ve sosyal etkileşimler yaratmıştır. Üçüncüsü ise çeşitli ulusüstü, ulusaşırı ve hükümetlerarası kurumlardan oluşan siyasi yapı kurmuştur (McGarry vd., 2006: 1). Tüm üye devletler bu kurumlarca oluşturulan AB müktesebatına uyumlu politikalar üretmekle yükümlüdür ve Avrupa Adalet Divanı’nın denetimi altındadır. Böylece üye devletlerin bir *“ülke sınırları içinde otorite, hukuk ve meşru güç kullanmanın mutlak kaynağı”* olan egemenlikleri bu ulusüstü proje adına kısıtlanmış (Tivey, 1981: 84); özellikle devlet egemenliğinin ve

merkeziliğinin geri plana çekilmesini temel alan neo-liberal ilkelerle uyumlu bir gidişat içinde Soğuk Savaş sonrası entegrasyon derinleştirilmiştir.

Ulus-devletler üzerinde yer alan ve tüm üye ulusal toplulukları temsil eden, ortak paylaşılan egemenlik nosyonuna ve işbirliği ile karşılıklı çıkara dayanan bu kurumsal yapının ulus-devlet modelinin rolünü azalttığı kabul edilir ve ulusötesi bir Avrupa'ya gidişatin kapısını araladığı öngörülür. Öyle ki, ulus-devletin mutlak egemenliğini Avrupa ailesini oluşturan yirmi sekiz ülkenin ulusları adına bütçeden sınır kontrolleri ve gümrük tarifesine, para biriminden savunma ve tarıma kadar çok geniş alanlarda farklı oranlarda çalmakta olan çoğulcu Avrupa-merkezli yönetim, milliyetçiliği besleyen millete ve devlete aidiyet ve sadakat duygusuna önemli bir karşı koyma niteliği gösterir (Hutchinson, 2003: 84). Ancak aynı zamanda AB'nin ulusüstü ve potansiyel federalist mantığının mevcut millet yapılarıyla uyuşmadığı gerçeği paradoksal bir şekilde birliğin geleceği için tehlike oluşturmaktadır. Smith bu durumu şöyle açıklar;

Elbette ulusüstü kurumlar, ekonomik ve siyasal birlikler kurulabilir; Bismarck da Alman devletleri için bunu yapmıştır. Ancak, bu sıklıkla anılan benzerlik apaçık bir çatlağı kapsamaktadır. Alman devletlerini birleştiren dil ve tarihi anılar, mit ve etnik köken unsurlarının ayrıları Avrupa toplumlarını ayırmıştır.(Smith, 1992: 8 aktaran Shore, 2000: 17)

Bu açıdan bakıldığında, AB düzeyindeki yönetim her geçen gün derinleşirken gerçekleştirilemeyen Avrupa milleti fikri yapay kalmakta ve bu durum siyasi birlik ile adına hareket ettiği toplum arasındaki uçurumu açmaktadır. Halbuki *“modern ulus-devlet, kültür ve yapının bir evliliğidir”* (Berezin, 2009: 48); yani her ulus-devlet bünyesinde toplum ve yönetim arasında kurumsallaşmış bir ilişki bulunurken AB çerçevesinde bu bağ eksiktir; zira AB kurumlarının Avrupa vatandaşlarıyla bu anlamda birebir bağlantısı yoktur. AB'nin bir güç olarak üye ülkeler adına konuşabilmesi için Avrupalılar tarafından meşrulaştırılması gerekir; dolayısıyla ortak yönetime karşı aidiyet barındıran, çoğulcu bir AB kimliğinin inşası önem kazanmaktadır (Tekin, 2009: 146-147). Bu amaçla bütünleşme sürecinde 'çeşitlilik içinde birlik' sloganıyla Avrupalıların ortak kültürel bağları ortaya çıkartılmış, okul müfredatları bu yönde değiştirilmiş, Avrupa kültürü ve kimliğine dair çalışmalar ile Erasmus & Sokrates vb. öğrenci değişim programları desteklenmiş; böylelikle *“Avrupalılık bilincine sahip, ulusal aidiyetlerinden sıyrılmış, ortak evrensel değerler çerçevesinde bütünleşmiş yeni Avrupalılar”* yaratılmaya çalışılmıştır (Tekin, 2009: 163). Bu bir nevi kapitalizmin milliyetçiliği kullanarak ulusları inşa etmesi gibi şimdi de evrenselcilik temasını kullanarak Avrupa ulusunu inşa sürecidir. Devlet egemenliğinin ve ulusun birliğinin korunmasının temel taşlarından biri olan sınırların Schengen Antlaşması ile

açılması da sınır ötesi sosyal, ekonomik ve kültürel etkileşimleri hızlandırarak yeni kimliklerin ortaya çıkmasına imkan sağlamış (Keating, 2006: 31-32); aynı zamanda daha önemlisi ortak pazarın sınırlamalar olmadan işleyebilmesine kapı açarak küreselleşmenin bir prototipini adeta Avrupa içinde faaliyete geçirmiştir. Küreselleşme ve neo-liberalizmin önündeki temel engelin korumacı politikalar benimseyen bir güçlü ulus-devlet profili olduğu; AB'nin tam da buna alternatif bir proje niteliği taşıdığı düşünülürse taşlar yerine oturacaktır. Küreselleşme sürecinde siyasi (egemenlik), ekonomik (piyasayı düzenleme, vatandaşların refahını sağlama vb.) ve toplumsal (özellikle toplumun farklı katmanlarını bir arada tutma) işlevleri azalan ulus-devletin iktidar alanı bölgede AB, esasta ise uluslararası sermaye lehine daraltılmaktadır. Böylece ulus-devletler uluslararası sermayenin işlerini icra eden bir nevi "büro"ya dönüşmekte; bu durum tabandaki memnuniyetsizliğin ultra-milliyetçilik, zenofobi ve ırkçılık çerçevesinde canlanmasına yol açmaktadır (Sönmez, 2012: 128-129). Bu yüzden neo-liberalizmin ulus-devleti, vatan algısını ve ulusal kimliği zayıflatarak dönüştürmesinin en net görüldüğü yerlerden biri olan Avrupa'da bugün radikalleşmiş bir milliyetçilik gitgide yükselerek bu duruma tepki göstermekte ve eski güçlü devlet ve millet profilini geri istemektedir.

Yükselen radikal sağ fenomenini anlamakta bu noktalar çok önemlidir. Elbette inşa edilmeye çalışılan Avrupa kimliği Alman, Macar, Fransız vb. ulusal kimliklerin yerini almayı başaramamıştır ve dış politika gibi temel egemenlik alanlarında ulus-devletlerin çıkar ve yetkileri AB'ye göre hala ön planda tutulmaktadır. Fakat kapitalizmin ırkçılık temasından beslenen radikal sağ eğilimler AB'nin ilerlediği bu ivmeyi kullanarak güçlü bir popülizm üretmektedir. Son yıllardaki yükseliş trendine bakılırsa bu popülizmin tabanda ciddi oranda bir karşılık bulunduğu görülecektir. Sonuç olarak, hem ulusu hem devleti dönüştürmekte ve ikisinin de üzerinde yeni bir siyasi tabaka yaratmakta olan, neo-liberalizmin tasavvur ettiği dünya modeliyle uyum içindeki Avrupa projesi radikal sağın hem yükseliş sebeplerinin en önemlilerinden biridir, hem de hedef tahtasıdır.

Avrupa'nın Üzerinde Dolaşan Hayalet: Radikal Sağ

Radikal sağ günümüzün en önemli ve ürkütücü gerçekliklerinden biri olarak, ulusların birliği ile aşırı milliyetçi hareketlerin ve savaşların sonunu getirme iddiasından dolayı belki de en beklenmeyecek noktada, ilk doğduğu yer olan Avrupa'da yeniden ortaya çıkmıştır. Bu durumu nedenleriyle birlikte daha iyi anlayabilmek için ilk olarak radikal sağ ana hatlarıyla ele alınarak tanım, amaç ve karakteristik özellikleri belirtilecek, daha sonra refah seviyesinin en yüksek olduğu ve ekonomik krizden en az etkilenen ülkelerden biri olan Finlandiya'daki yükseliş örneği analiz edilecektir.

i) Yükselen Radikal Sağı Anlamak

'Radikal sağ nedir?' sorusuyla başlamak gerekirse üzerinde anlaşılan bir tanım bulmak mümkün görünmemektedir. Farklı yazarlar tarafından ırkçılık, etno-merkezcilik, milliyetçilik, ultra milliyetçilik, yabancı düşmanlığı, İslamofobi, anti-plüralizm, anti-demokrasi, anti-parlamentarizm, güçlü devlet ve güçlü lider savunuculuğu, militarizm, otoriterlik, faşizm, neo-faşizm, aşırı sağ eğilim, anti-komünizm, Amerikan karşıtlığı, neo-popülizm vb. terimler radikal sağa içkin varsayılmaktadır (Vural, 2005: 22-23). Macridis aşırı sağı kısaca ırkçılık, zenofobi ve milliyetçiliğin temel çivilerini oluşturduğu bir ideoloji olarak düşünürken (1989: 231) Betz'e göre ise radikal sağ genel olarak şu iki ana çekirdek etrafında tanımlanabilir;

(...) demokratik sistemin kurallarının, bireysel özgürlüklerin, bireysel eşitlik ve siyasi topluluğun tüm üyelerinin eşit haklara sahip olması ilkesinin reddi ve bunların yerlerine hakların ırk, etnisite ve din gibi belirli karakteristik özelliklere dayalı olduğu otoriter bir sistemin gelmesi; hem iç hem dış politikada amaçlara ulaşabilmek için şiddetin gerekli bir araç olarak kullanılmasının kabulü. (1998: 3)

Minkenberglise sağ radikalizm olarak adlandırıldığı eğilimi ulusal hatla tanımlanmış topluluğun sosyal homojenliğini koruyup değişimini durdurmak için gösterilen bir çabayı ve liberalizmin bireyselliği yerine topluluğun biçtiği geleneksel rollerin savunuculuğunu içinde barındıran romantik ve popülist bir ultra milliyetçilik olarak tanımlar. Bu ideolojik duruş liberal ve çoğulcu demokrasiye karşı devlet aygıtının tek bir etnisitenin elinde toplandığı etnokrasiyi idealleştirir (2003: 174-175). Carter çeşitli ülkelerde bu bağlamda politika yürüten ve kitleleri peşinden sürükleyen partilerin yabancı düşmanlığı içeren bir milliyetçilik taşıyıp taşımadıkları, ırkçı veya en azından kültürel olarak konformist olup olmadıkları ve son olarak demokrasiyi reddedip reddetmedikleri kriterlerini baz alarak aşırı sağ analizi yapar. Burada demokrasiye karşı tutum aslında kilit bir noktadır, zira;

Radikal sağ partiler ya açıkça demokrasiyi reddeder (ırkçılık ve yabancı düşmanlığı konusundaki duruşlarından bağımsız olarak) veyahut demokrasiyi sahiplenmekle birlikte göçmenlere karşı zenofobik seferberlik yaratır ve dominant ulusal kültürel paradigmanın tüm ülke sakinleri için zorunlu olmasındaki ısrarı siyasi programlarının ana maddesi yaparlar (Carter, 2005 aktaran Kitschelt, 2007: 1178).

Bu tarz bir demokrasi karşıtlığı genellikle neo-faşist/neo-Nazi bir ideolojik temelde iki dünya savaşı arası dönemde güç kazanan Nasyonal Sosyalizmi

yeniden getirme idealini taşıyan ve sıkça faşist semboller, mitler ve sloganlara başvuran nostaljik hareketlerde görülür. Neo-Nazi partilerin örnekleri nadir olmakla birlikte İkinci Dünya Savaşı'ndan hemen sonra Mussolini sempatanlarınca kurulan İtalyan Sosyal Hareketi (Movimento Sociale Italiano – Italian Social Movement) ve 1980'lerde Alman Özgür İşçiler Partisi (Freiheitliche Deutsche Arbeiterpartei – German Free Workers Party) göze çarpmaktadır. Neo-eki aslında bu partilerin radikal sağın tarihi bir devamlılık içerisinde 1930'ların gerçekliğinin günümüze yansımaları olduğunu iddia etmek için genellikle Neo-Marxist yazarlarca kullanılmaktadır (Mudde, 2000: 12). Bugün Avrupa'da aktif olan radikal sağ partiler çoğunlukla faşist dönemle benzerlik içindeki söylemlerde bulunsalar da birçoğu neo-faşist ve ırkçı niteliğini ve demokrasi karşıtlığını reddetmekte ve fakat hepsi demokrasinin avantajlarından ve ekonomik bölüşümden sadece belli bir etnik kökenin faydalanmasını öne çıkarmaktadır. Nitekim genel çerçeveye bakıldığında radikal sağ partiler etnik temelli devlet ve sosyoekonomik politikaları desteklemek (refah şovenizmi), aynı dili, dini, kültürü, tarihi paylaşan belirli bir etnik grubun başat olduğu ve diğerlerinin bu kriterler ışığında dışlandığı tek tip bir toplumu gözetmek, ciddi seviyede ırkçılık, yabancı düşmanlığı, İslamofobi, anti-Semitizm ve anti-demokratik eğilimler taşımak gibi ortaklıklara ve amaçlara sahiptir (Gowland, Dunphy ve Lythe, 2006: 428-429). Haliyle AB, millet, devlet ve ulusalı korumak için ne yapılması gerektiği konusunda benzer anlayış ve karakteristik özellikler taşırlar. Dolayısıyla radikal sağın Avrupa'daki yükselişine odaklanan bu çalışmada tanımlar ve analizlerden hareketle ortak bir zeminde durularak radikal sağ ulusun homojenliğini ve yönetimde tam hakimiyetini arzulayan, refah şovenizmini savunan, etno-merkezci, ırkçı, çoğulculuğa ve neo-liberalizme karşıt popülist ideolojilerin bir bütünü olarak ele alınacaktır.

Radikal sağ öncelikli olarak etnik temellidir, milletin idealize edilmiş bir algısını barındırır ve ortak aidiyet duygusunu sağladığı için milletin tartışılmaz üstünlüğünü savunur. Dolayısıyla milliyetçilik anlayışları özünde etno-kültürel ve dışlayıcıdır; ötekileri milletin çekirdeğini oluşturan primordial bağlara, bilhassa kültürel birliğe bir tehdit olarak algırlar (Halikiopoulou, Mock ve Vasilopoulo, 2013: 110). Radikal sağın kendini üzerinden inşa ettiği primordialist perspektif toplumsal yaşamın verili öğelerinden kaynaklanan bağları esas alır; buna göre tarihin doğal ve kadim bir birimi olarak kabul edilen millet eski çağlardan beri süren bir birliktelik içerisinde özünü kaybetmeden günümüze kadar gelen ortak bir kan bağı, dili, dini, tarihi ve toprağı paylaşan insanlardan oluşur (Özkırmı, 2008: 85-87). Aşırı milliyetçi duygularla beslenen radikal sağ partiler millet olgusuna karşı aidiyet duygusunu, inanç ve sadakati harekete geçirebilmek için milletin ezeli ve ebedi ortaklığına, geçmiş başarılarına, altın

dönemini yeniden canlandırma idealini barındıran gelecek ütopyalarına, etnik kültürden gelen töre, gelenek, sembol ve mitlerine vurgu yaparak seçmeni etkileme politikasını takip ederler. Bu bağlamda çoğulcu değerlere tamamen karşı çıkıp milletin etnik kökenlerine şiddetle vurgu yapar, geleneksel değerlere geri dönüşle etnik homojenliği yeniden sağlama ve korumak amaçlı strateji ve programlar üretirler. Sosyokültürel meseleler önceliklerini oluşturur, özellikle AB'nin etnik milliyetçiliğın hakimiyetine uyguladığı erozyona bir cevap olarak ulusal kimliği ön plana çıkartırlar(Rydgren, 2007: 242-244). Radikal sağ partiler AB politikalarının milli olanı aşan bir Avrupa kimliği yaratma amacıyla ulusal homojenliğe zarar verdiğini ve ulus-devleti aşındırdığını iddia etmektedir; haliyle AB'nin kendisi ve politikaları ile diğer üye ülkelerden ve Avrupa sınırları dışından gelen göçmenleri milli değerler, kültür ve ekonomiye karşı tehdit ve düşman olarak gösterir. Bu bağlamda AB neo-liberalizmin üye ülkeler üzerinde oynadığı ölümcül bir oyunun aracı olarak görülür ve yansıtılır. Örneğın Fransa'daki Ulusal Cephe Partisi (NF)'nin lideri Marine Le Pen *"AB çokkültürlü toplum projesinin neo-liberal hegemonyanın ulusu dönüştürüp yok etmek için uyguladığı düşmanca bir plan"* olduğunu iddia edip göçmen akınını bir 'karşı sömürgeleştirmeye' benzeterek ötekileştirdiği yabancıları hedef almaktadır (Vural, 2005: 153-154). Bu nedenle ulus küreselleşme ve Avrupalılaşmaya karşı korunmalı, etnik temelli bir vatandaşlık bakış açısından, her şeyden önce gelen ulusala imtiyaz istihdamdan sağlık ve eğitime kadar hayatın her alanında kesintisiz uygulanmalıdır. Yönetimin de tek aktör olan primordial bağları taşıyan ulusun elinde olması gerektiği savunulur. İlkçi teoriler içinde yer alan doğalcılık burada en göze çarpan nitelikleridir; bu akıma göre ulusa ait olmayan insanlar, fikirler, yapılar vb. etmenler homojenlik için bir tehlike oluşturduğundan ötürü dışlanmalı ve devletler sadece ulusal topluluğun bireyleri tarafından idare edilmelidir (Mudde, 2010: 1173). Bu fikir millet ve devletin uyumunun sağlanabilmesi için her devletin kendine ait tek ve bütünselleşmiş bir milletin olması fikriyle yakından ilişkilidir. Haliyle tam tersten farklılıkları zenginlik olarak sunup farklılık içinde birlik temasıyla ilerleyen Avrupa projesi hayati derecede sorunsallaştırılır.

Radikal sağ partiler AB'den çıkmayı savunanlar ve AB'nin rolünü azaltmak isteyenler olarak kendi aralarında bölünseler de ortaklaştıkları Euroseptisizm ve Avrupalılaşma karşıtlığı iki boyut taşımaktadır; ilk olarak bu şekilde kendilerini öteki partilerden ayırmak isterler. İkincisi ise gittikçe derinleşen bir siyasi birlik haline gelen AB'nin hem ulusal bütünlüğe ciddi zarar vermesi -Avrupa çatısı altında insanların serbest dolaşımı hakkı yoluyla yaratılmakta olan çokkültürlülük ulusal kimlik, kültür ve homojenliğe direkt bir tehdit niteliği taşır- hem de ulusal egemenliği yontmasıdır. Popülist bir söylemle bu karşıtlığı siyasi avantaja dönüştürmek için AB'yi iç meselenin bir uzantısı gibi ele alıp üye

devletlerde politikaların partiler arasında uzlaşma ve işbirliğine dayalı bir şekilde üretildiği, oturmuş bir demokrasi varken kartel konumunda gösterdikleri AB düzeyinde ise Avrokrat elitlerin vatandaşlara danışmadan kararlar aldığını ve bunları herkese empoze ettiğini savunurlar (Raunio, 2012: 9).

'Avrupa halkları arasında hep daha yakın bir birlik'¹ kurma parolasıyla tarihte benzeri olmayan bir pan-Avrupa yönetiminin temellerini atmaya çabalayan Avrupa entegrasyonu yeni türden bir ulusal-sonrası siyasi ve kültürel düzen kurarak ulus-devletin etkisini azaltmayı ve hatta yerini almayı amaçlamaktadır. Bu sayede üye ulus-devletler federal Avrupa'nın federe birimlerine dönüşecektir (Shore, 2000: 29). Bu iddia radikal sağ için bir felaket senaryosudur ve söylemlerde sıkça vurgulanarak AB'nin bir tehdit olarak kurgulanması sağlanır. Ulus-devletin Avrupa otoritesiyle aşındırılmasıyla devlet ile ulusal birim arasındaki ahenge zarar verilmesi radikal sağı kızdırmaktadır; çünkü kendileri için çok önemli olan meşruiyetin ana kökeni buna dayanmaktadır. Üye devletlerin çıkarlarının üzerinde ortak Avrupa çıkarlarını temsil eden bir Avrupa bütünleşmesinin meşruiyetinin olmadığı ileri sürülür; zira ne Avrupa toplumu/milleti ne de Avrupa çıkarları gerçek kategoriler olarak vardır (Shore, 2000: 19). Esas olan her daim ulus ve onun devletidir. Dolayısıyla 'Herkes için Avrupa' vb. sloganlarla işleyen AB, radikal sağın ulus ve devlete dair düşünce ve arzularıyla taban tabana çalışmaktadır. Son dönemde radikal sağın gösterdiği büyük yükseliş AB'nin üye ülkelerdeki bu aşırı ırkçı, etnik ve kültürel anlamda dışlayıcı partileri ve genişleyen tabanlarını Avrupa projesine adapte etmekte başarısız olduğunun güçlü bir göstergesidir; nitekim sayısı gittikçe artan kitleler Avrupa kimliği, 'Halkların Avrupası' ve 'Devletlerin Avrupası' temalarına şiddetle karşı çıkmaktadırlar (Keating, 2006: 25).

Bugün işsizlikten ekonomik krize ve toplumsal yozlaşmaya kadar pek çok sorunun kaynağı olarak görülen ve bir Avrupa Devleti rotasında ilerlemesinden korkulan Avrupa bütünleşmesi hayli güvenleştirilmiş bir husustur. İşte bu nedenlerle ulus-devlete tehdit olarak algılanan Avrupa yönetimini güçlendiren ve bir devlet egemenliğini çağrıştıran taslak Avrupa Anayasası Fransa ve Hollanda'daki referandumlarla 2004'te reddedilmiş, sonradan mecburen Lizbon Antlaşması'na çevrilmiştir. Benzer şekilde taslak anayasada AB Dış İşleri Bakanı olarak düşünülen pozisyon bir devlet görevini andırdığı gerekçesiyle Lizbon Antlaşması'nda Ortak Dışişleri ve Güvenlik Politikası Yüksek Temsilcisi olarak değiştirilmiştir. Bu durum, Avrupa projesinin genişletilmesi ile devlet ve millet arasındaki bağın koparılmasının bumerang etkisiyle Avrupalılaştırmaktan duyulan korkuyu arttırdığını, aşırı milliyetçilik ve radikal sağı körüklediğini ortaya koymaktadır (Berezin, 2009: 46-47). Geçtiğimiz yıllarda art arda imzalanan kurucu antlaşmalarla Avrupa bütünleşmesi derinleşmiş, AB elindeki

gücü artırmıştır. Bunu ciddi bir egemenlik kaybı olarak gösteren radikal sağ partiler gidişatı durdurup ülkelerine egemenliği geri verme sözleriyle oylarını katlamıştır (Noi, 2007: 139).

Ekonomik politikalara bakılırsa, 1980'li yıllardan beri hızlı yaşanan ulusal ekonomilerin yapısal dönüşümünden zarar gören serbest meslek mensupları (esnaf, çiftçi, zanaatkarlar vs.) ile çeşitli imalat endüstrilerinde çalışan mavi yakalı işçileri devlet eliyle yapılacak etnik temelli bir refah bölüşümü vaadiyle etkileyen radikal sağ partilerin, genelde piyasa ekonomisine karşı olmamakla birlikte, serbest ticaret ve ekonominin küreselleşmesine şiddetle karşı çıktığı görülür (Kitschelt, 2007: 1181-1183). Sanayi sonrası ekonomilere sahip olan dünyanın en gelişmiş ülkelerinde işgücünün yapısı hızla değişmekte, bu noktada uygulanan neo-liberal ilkeler refahtan kimin ne kadar pay alacağı meselesinde göçmenleri ve dolayısıyla AB'nin sosyoekonomik politikalarını tekrardan ön plana çıkartmaktadır (Kitschelt, 2007: 1186). Aslında genel çerçevenin içindeki fotoğraf açıktır; sürece sistemik bakınca olgunun neo-liberalizmin yerleşmesinden kaynaklanan ekonomik sorunlar ve bu yerleşme süreciyle eşzamanlı ilerleyen Avrupa'daki ulusüstü yapılanmanın doğrudan ve dolaylı sonuçlarıyla alakalı olduğu çıkarılır. Neo-liberal ekonomik politikaların ve küreselleşme sürecinin tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'da da yarattığı derin gelir dağılımı adaletsizliği, egemenlik alanlarını büyüten AB'nin 2004 ve 2007'de Orta ve Doğu Avrupa ülkelerine genişlemesi sonucu artan göç ve işsizlik oranları ve 2008 ekonomik krizi sonrası AB'nin Uluslararası Para Fonu ortaklığında uyguladığı ağır kemer sıkma politikaları insanların kendini savunmasız ve ezilmiş hissetmesine yol açmıştır (Öner, 2014: 164-168). Ulus-devlet yapısının bütünleşme projesiyle zayıflaması bu kötümser atmosferde korunmasızlık duygusunu pekiştirmiş; özellikle Avrupa'ya gelen göçmen sayısının kontrol edilememesi sonucu yükselen hoşnutsuzluk radikal sağ popülizmine zemin hazırlayarak AB karşıtlığını beslemiştir. Kapitalizmin artık milliyetçiliğe ihtiyaç duymaması nedeniyle ulusalın yontulmasının ve kapitalizmin içinde bulunduğu sarsıcı krizin etkilerini hisseden Avrupalılar yaşamakta oldukları sosyoekonomik sorunların kaynağını ilk etapta günah keçisi olarak gördükleri Avrupa bütünleşmesine dayandırmaktadır. Sosyoekonomik açıdan olumsuz etkilenen ve sosyal refah devletine geri dönüşün arayışı içindeki geniş kitleler radikal sağın ultra milliyetçi, küreselleşme ve AB karşıtı, ötekileştirici, dışlayıcı, hedef gösterici, toplumu ve devleti korumacı popülist söylemine kanalize olmaktadır.

AB'nin savunduğu değerler açısından son derece endişe verici olan bu eğilim onun varlığına içerden yönelen en büyük tehditlerden biri, belki de en önemlisidir. AB ilk başlarda artan bu tehlikeye birtakım karşı politikalar üretmeye çalışmıştır. Bahsedilen Avrupa kimliği yaratma çalışmaları gibi dolaylı

çözüm çabaları olduğu kadar direk müdahaleler de söz konusu olmuştur. 1997 yılında AB Konseyi tüzüğü ile Viyana'da 'Avrupa İrkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Merkezi' kurularak üye ülkelerdeki ırkçılık, yabancı düşmanlığı ve anti-Semitizm eylemlerinin takip altına alınması buna örnek verilebilir (Öner, 2014: 176). AB'nin bu konudaki hassasiyetini gösteren bir diğer örnek 2000'lerin başında yaşanmıştır. Göçmenler ile işsizlik arasında bağ kuran aşırı sağcı Jörg Haider'in liderliğindeki Avusturya Özgürlük Partisi (FPÖ) 3 Ekim 1999'daki genel seçimlerde oyların %27.7'sini alarak koalisyon ortağı olmuştur (Noi, 2007: 101). Bu dönemde 14 AB üyesi devlet Avusturya hükümeti ile tüm siyasi ilişkilerini dondurup "Avrupalı değerlerle bağdaşmayan aşırı sağcı eğilimi marjinal düzeyde tutma" politikası uygulamış; gelen tepkilere karşı koyamayan Haider'in parti genel başkanlığından istifası ve ardından hükümetin çöküşüyle başarıya ulaşılmıştır. Fakat günümüz Avrupası her yerde yükselen radikal sağ dışlamaktan ziyade bu olguyu kabullenmiş bir duruş sergilemektedir (Yılmaz Elmas ve Kutlay, 2011: 5).

Neo-liberalizme geçiş ve Avrupa'da ortak pazarın kurulmasına paralel olarak 1980'lerin başından beri radikal sağ Avrupa'da hemen her yerde büyük bir seçmen gücü olarak ortaya çıkmıştır. Fransa'da NF, Danimarka'da Danimarka Halk Partisi, Belçika'da Flaman Çıkarları Partisi, Birleşik Krallık'ta Britanya Ulusal Partisi (BNP) ve Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP), İtalya'da Kuzey Ligi (LN), Avusturya'da adı geçen FPÖ, Almanya'da Ulusal Demokrat Parti (NDP), Yunanistan'da Altın Şafak, Bulgaristan'da Ataka, Macaristan'da Jobbik, Hollanda'da Özgürlük Partisi (PVV), Finlandiya'da Gerçek Finliler örnek olarak gösterilebilir (Haddad ve Piven, 2013). Avrupa şüpheciliği, aşırı milliyetçilik ve yabancı düşmanlığında ortaklaşan bu partiler yerel, ulusal ve Avrupa Parlamentosu seçimlerinde bazen %25'lere varan oylar alarak Avrupa siyasal yaşamının şekillenmesinde önemli bir rol oynamaya başlamış ve Avrupa'yı 'İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ilk kez radikal sağın güçlenmesi' gerçeğiyle yüzleştirmiştir (Rydgren, 2007: 242). Öyle ki kurucusu Jean-Marie Le Pen 1981 cumhurbaşkanı seçimlerinde aday olmak için gereken 500 imzayı bile bulamamışken (Vural, 2005: 137-138), koltuğu devralan kızı Marine Le Pen yönetiminde bugün Avrupa'daki en güçlü radikal sağ parti olan NF neredeyse her dört Fransalı seçmenden birinin oyunu almaktadır. 2017'de yapılacak olan cumhurbaşkanlığı seçiminde en güçlü aday olarak gösterilen Le Pen ekonomik sorunları AB politikaları ve küreselleşmeyle vuku bulan neo-liberalizme, göçe ve ulusalın yozlaştırılmasına bağlayarak kitlelerin desteğini kazanmaktadır. Dolayısıyla günümüzde milli kimlik ve ulus-devletin tehlike altında olduğunu savunarak AB'nin zayıf bir işbirliği modeli olması veya ortadan kalkmasını, Fransa'nın Euro'dan çıkmasını, sınır kontrollerinin geri getirilmesini, Fransız

kimliğinin korunmasını (Çetin ve Songülen İnanç, 2011: 30), Avrupa Merkez Bankası'nın diktasını kırıp ulusal otonomiye dönmeyi ve yeniden gümrük vergisi getirerek ulusal ekonomik aktörleri korumacı politikalara geçmeyi isteyen NF'den (Yılmaz Elmas ve Kutlay, 2011: 9) 'gerçek Alman' çocuk sayısının artırılması ve Almanya'dan üye ülke vatandaşları dahil tüm göçmenlerin gönderilmesi yoluyla ulusun homojenliğini korumak isteyen NDP'ye (Öner, 2014: 173) ve AB'den çıkmayı, göçü durdurmayı, ulusun kimliğini ve devletin egemenliğini korumayı ve istihdamı sadece Britanyalıları açmayı seçim vaadi yapan BNP'ye (BNP, 2014) kadar ultra milliyetçi söylemler her gün Avrupa arenasında çalkalanmaktadır. Bu durumun vardığı son nokta 23 Haziran 2016'da Birleşik Krallık'ta yapılan referandumda halkın bu söylemlerden etkilenerek AB'den ayrılma yönünde oy kullanması olmuştur. Ekonomik serbestinin her zaman öncüsü olan bu ülkenin artık kendi içine kapanma isteği milliyetçilikle kapitalizmin güncel çatışmasının bir tezahürüdür. Bu bağlamda milliyetçilik neo-liberal çağın etkisiyle girdiği direnen pozisyonunda aşırı uçlara kayarak artık kapitalizmin işlevselliğini kolaylaştıran değil, ona karşı hareket eden bir ideoloji haline gelmiş ve kapitalizmin ortaya çıktığı toprakları, AB'yi, sarsmaya başlamıştır. Tehlikenin boyutunu daha iyi yansıtmak için burada radikal sağın diğer bölgelere oranla tarihsel olarak önemli bir rol ve etkisinin görülmediği Kuzey Avrupa'ya odaklanılarak Finlandiya örneği daha ayrıntılı ele alınacaktır.

ii) Finlandiya: 'Gerçek Finliler'

İskandinavya ve Nordik ülkeleri her iki dünya savaşı sonrasında da faşist akımlara desteğin en az olduğu ve uzun yıllarca radikal sağ partilerin sosyo-politik konjonktürde güç kazanma imkanı bulamadığı ülkelere ev sahipliği yapmıştır. Başlıca sosyal demokrat, muhafazakar, komünist/sol, kırsal ve liberal olmak üzere beş çeşit parti sisteminin hüküm süregeldiği bölgede, neo-liberal pencerenin açıldığı 1980'lere kadar popülist siyasetin çok güç kazanmadığı görülür (Jungar & Jupskås, 2014: 215). Finlandiya buradaki tek istisna olarak göze çarpar; 1918 Fin Sivil Savaşı'nın yarattığı çatışmalardan beslenerek 1929'da ortaya çıkan, parlamenter sistemin dışında yer alan, anti-komünist ve milliyetçi Lapua Hareketi yasaklandığı 1932 yılına kadar siyaseti belirlemede etkin rol oynamış; hemen ardından varisi olarak kurulan Yurtsever Halk Hareketi (Isänmaallinen Kansanliike - IKL) ise 1936 genel seçimlerinde toplam oyların %8.3'ünü elde etme başarısını göstermiştir. Devamında İkinci Dünya Savaşı sırasındaki işgal ve sağ otoriter yönetim nedeniyle demokrasi boşluğu yaşayan ülkede 1940'ların ikinci yarısında çok partili demokratik sistemi inşa etme çabaları hakim olmuştur (Arter, 2012: 804). Bu amaçla savaş sonrası Moskova (1944) ve Paris (1947) Barış Antlaşmaları ile faşizmle ilişkisi olan tüm partilerin yasadışı ilan edilmesi ve Soğuk Savaş süresince Finlandiya-Sovyet

ilişkileri çerçevesinde ülkede gelişme imkanı bulamayan radikal sağ -Finli Kırsal Partisi (Suomen Maaseudun Puolue – SMP) hariç- ancak 1991 sonrasında hafif bir yükselme trendine girebilmiştir (Kestilä, 2006: 173-174).

1959'da koyu bir anti-komünist avukat olan Veikko Vennamo tarafından kurulan SMP elit kesimlerin duyarsız ve halktan kopuk yönetimine karşı köylü mücadelesini savunan otoriter bir gelenekten gelir; partinin ana temaları sosyal muhafazakarlık ve kırsal popülizmdir (Jungar ve Jupskås, 2014: 216). Tarıma dayalı ekonominin modernizasyon süreciyle yapısal dönüşümden geçtiği ve hızlı sanayileşmenin vuku bulduğu bir dönemde toplumun 'unutulan' kesimlerinin öncelikli olarak kırsalın- sözcüsü ve savunucusu olma iddiasındaki parti (Sänkiaho, 1972 aktaran Arter, 2012: 816) Danimarka ve Norveç'i de kapsayan 'İskandinav deprem seçimleri' olarak adlandırılan silsilenin ilki olan 1970 genel seçimlerinde Fin oylarının %10.5'ini toplayarak 18 milletvekili çıkarmış; lakin daha sonraki seçimde %3.6'ya keskin bir düşüş yaşamıştır. 1983'te tekrar yakalanan %9.7 oy oranı SMP'ye ilk kez hükümette bir rol alma imkanı sağlasa da başarı korunamamaya 1990'lara gelindiğinde %1 dolaylarında bir grafikte takılı kalmış ve 1995'te parti kendini feshederek yerini Gerçek Finliler Partisi (*Perussuomalaisten Puolue – PS*, bugünkü adıyla Finliler Partisi)'ne bırakmıştır (Arter, 2012: 813).

1991'den beri milliyetçi, bir kısmı neo-Nazi nitelikler taşıyan, radikal sağ ile bağlantılı; AB, Rusya ve göçmen karşıtı tutum takınan, küçük çaplı yaklaşık kırk adet örgütlenme ortaya çıksa da dikkat çekecek ve kitleleri peşinden sürükleyecek karizmatik liderlerinin olmaması ve aralarındaki ideolojik bölünmeler nedeniyle ortak bir parti kurma çabaları sonuçsuz kalmış; son seçimlerde beliren iki radikal sağ parti (Finland Fatherland ve Finnish People's Blue Whites) ise %1'in üzerine dahi çıkamamıştır (Kestilä, 2006: 174). Lakin sosyal demokrasi değerleri ve geleneğinin çok güçlü olduğu; bugün dünyanın refah ve mutluluk seviyesi en yüksek ülkelerinden biri olan Finlandiya'da 2000'li yıllara gelinene kadar radikal sağın 1970 ve 1983 örnekleri dışında oy tabanını ve ülke siyasetindeki etkisini genişletemediği gerçeği 2008 ekonomik krizinin Avrupa'ya yansımalarıyla birlikte değişmektedir. Nitekim 1995'te PMS'nin köklerinden kurulan Gerçek Finliler '*kırsal kesime odaklanan eski partiye kıyasla sınıfsal, coğrafik ve mesleki kategorilerin ötesinde tüm Fin toplumunu kapsayıcı bir isimle*'² daha geniş bir seçmen kitlesine ulaşmayı başararak 2009 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde %10 civarında oy almış ve 1970'lerden beri radikal sağın yapamadığını başarmıştır (Arter, 2010: 484). 2007 genel seçimlerinde %4'te kalarak meclisin en küçük partisi olan PS 2011'de oylarını %19'a çıkararak en büyük üçüncü parti olmuş, 200 üyeli parlamentoda 39 koltuk kazanmıştır (BBC, 2011). Ayrıca 1997'den beri partinin lideri olan -eski PMS başkan yardımcısı-

Timo Soini 2012 cumhurbaşkanlığı seçimlerinde 2006'ya oranla neredeyse 3 katına erişerek %9.4'te kalırken parti 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde ise %12.9'a yükselerek 2 parlamenter çıkarmıştır (Finns Party). PS ülkede 14 Nisan 2015'te gerçekleşen son genel seçimlerde özellikle göçmen karşıtı seçim kampanyası sayesinde %19.1 oy oranı ve 38 milletvekili ile meclisteki ikinci büyük parti olma konumuna gelmiş; Avrupa yanlısı eski hükümetin yerine birinci olan Merkez Parti ve Ulusal Koalisyon Partisi ile kurulan sağ hükümette yer alarak on iki koltuklu kabinede dört bakanlık elde etmiştir. Soini bu hükümette dış işleri bakanlığı görevini yürütmektedir (Rosendahl ve Ercanbrack, 2015). Böylece 2000'lerden itibaren AB ve göçmen karşıtı söylemleriyle seçmen kitlesini kırsaldan şehirlere doğru genişleterek dikkate değer bir destek sağlayan Gerçek Finlilerin Finlandiya siyasetinde önemli bir konuma geldiği rahatça söylenebilir.

1960'lar Finlandiya'sını kırsal, tarımın öncü sektör olduğu bir sosyoekonomik yapı ile gelişmiş demokratik hak ve özgürlükleri garanti eden uzlaşmacı, çoğulcu, çok partili koalisyonlarla işleyen bir demokratik sistem ile tanımlamak mümkündür. Ancak 1980'lerden itibaren diğer Batı Avrupa ülkelerinde olduğu gibi geniş kapsamlı ekonomik dönüşümlerden geçen Finlandiya'da da geleneksel endüstriler yerine hizmet ve iletişim sektörü ön plana çıkmış, özelleştirmeler yoğunlaşmış ve alışıldık refah devleti hizmetleri tepki çekecek boyutta toplum aleyhine kısılmıştır (Ivarsflaten, 2008: 5). Önceden devletçe korunan birtakım endüstri kolları gelişen teknoloji ve hükümetlerin AB entegrasyonu çerçevesinde ticareti serbestleştirmeye yönelik politikaları nedeniyle uluslararası rekabete açılmış (Held, 1999 aktaran Ivarsflaten, 2008: 5); ekonominin uluslararasılaşmasından zarar gören, sosyoekonomik konumları değişen kitleler hakim çok partili demokratik sisteme ve partilerine tepkisel hale gelmiş ve rahatsızlıklarını göstermek için alternatif olarak radikal sağa yönelmiştir. Gerçek Finlilerin başarısının altında Finlandiya'nın rekabet gücünün küreselleşme çağında gerilediği, tarım ve geleneksel endüstrilerin (metal, ahşap, maden vb.) zarar gördüğü bu dönemde hedef olarak AB, küreselleşme ve göçmenleri göstermesi yatmaktadır. Partinin bu Avrupalılaşma ve küreselleşme karşıtı tutumu onu daha fazla etno-milliyetçi bir kimliğe büründürmekte; öte yandan SMP'ye göre toplumun çok daha geniş katmanlarından oy almasını sağlamaktadır. Zira kapatılan fabrika ve madenler nedeniyle işsizlik korkusuyla boğuşan ve giderek kendini daha fazla savunmasız hisseden geleneksel işçi sınıfı artık sosyalist partilere güvenmemekte ve milliyetçi söyleme sığınmaktadır. 2003'te partinin oy tabanının yarısını genç işçi sınıfı oluşturmaktayken 2011'de tipik bir PS seçmeni genellikle Finlandiya'nın güneyinde yaşayan, 39-45 yaş arası, kalifiye ve mesleki eğitim görmüş erkek işçi grubundan gelmektedir. Partiye oy verenlerin yaklaşık %60'ını zaten eskiden SMP taraftarı olan kişiler

oluşturmaktaysa da yapılan araştırmalar PS'nin çoğunlukla protesto oyu kullanan, %5'i akademik dereceye sahip ve artık daha geniş bir sosyal yelpazeyi yansıtan bir seçmene sahip olduğunu göstermektedir (Arter, 2012: 816-817).

Sosyokültürel anlamda son derece muhafazakar olan parti topluma ahlaki temel sağlayan Hristiyan değerlerle beslenmiş geleneksel aile kurumunun korunmasına büyük önem vermekte, bu bağlamda homoseksüelliği tehdit olarak görmekte, toplumun temel değer ve standartlarına uymayan her şeye karşı çıkmaktadır (Arter, 2010: 496). Bu kapsamda 'Fin olma' vurgusuyla şiddetle tek kültürlülüğü savunan ve AB'nin çok kültürlülük algısına kesinlikle yanaşmayan parti manifestosunda "*Yerel halkın yabancı kültürlere uyum sağlamak için kendi geleneklerini feda etmesine yol açacak kararları asla kabul etmiyoruz. Çok kültürlülük yerel halkın zararına desteklenemez*" denmiştir (Arter, 2010: 498-499). Partinin 2011 seçim programındaki dikkat çeken "*birbirine bağlı millet – güvenli Finlandiya*" başlığı da sosyal problemleri AB ile ilişkilendirerek şöyle yorumlamaktadır: "*AB kitlesel işsizlik, demografik problemler, çevre kirliliği, ciddi suçlar, fuhuş ve madde bağımlılığı problemleriyle boğuşmaktadır. Bunların buraya ithal edilmesine ihtiyacımız veya isteğimiz yok*" (Raunio, 2012: 19). Bu noktada AB ülkeyi yozlaştıracak bir tehlike olarak sunulurken AB içinden veya dışından gelen göçmenin sosyal, kültürel ve ekonomik tehdit olarak algılanması ön plana çıkmakta; göçmenler hem kültürel dokuyu ve ulusun homojenliğini bozan ötekiler, hem de yerel halk için işleri çalarak işsizliği arttıran rakipler olarak göze batmaktadır. Böylece PS tarafından neo-liberal politikaların, küreselleşmenin ve kapitalizmin içine girdiği krizin faturası adeta göçmenlere kesilmekte; en az her beş Finlandiya seçmeninden biri de görünürde bu ithama katılmaktadır.

Fin halkının kültürel anlamda homojenliğinin korunmasının yanında refah sisteminde de vergiye dayalı değişiklik yapılarak 'sıradan insanların' daha çok pay alacakları bir strateji talep eden Gerçek Finliler, sosyoekonomik anlamda sosyal devlet politikalarını öne çıkartan sola yakın bir duruş sergilemekle birlikte kastedilen sadece Fin kökenliler olduğu için açıkça refah şovenizmine kaymaktadır. Bu doğrultuda anti-elitist partinin seçim manifestosunda sermaye vergisinin artırılması, yeni bir zenginlik vergisinin getirilmesi; zenginlere yapılan çocuk yardımlarının, Finlandiya'nın AB'ye yaptığı parasal katkıların ve kalkınma yardımlarının kesilmesi ile sosyal eşitsizliklerin ve artan gelir adaletsizliğinin önüne geçileceği vaat edilerek sosyal popülist bir siyaset çizgisi takip edilmiş ve kitlelerin desteği sağlanmıştır (Arter, 2012: 815). Ayrıca bu refah sistemini yaratacağına inanılan küçük ve orta Finli girişimcilerin desteklenmesi de parti retoriğinde ön planda tutulmuştur (Jungar ve Jupskås, 2014: 224). Böylece refah şovenizmi eğilimi yerli sektörleri koruma arzusuyla birleştirilerek -neo-

liberalizmin devleti ekonomiden çekip sonsuz servet birikiminin önünü tamamen açma mentalitesine tam zıt olarak- ulusun gücünü yeniden canlandırmanın rotası çizilirken, AB ise bu neo-liberal ilkelerle çatışma yolunda saf dışı bırakılması gereken bir engel olarak düşünülmektedir.

AB'nin halka hesap verme sorumluluğu kapsamına girmeyen yapısı, halktan kopuk elit bir yönetime sahip olması, hakkında çıkan çeşitli yolsuzluk haberleri, özellikle son 20 yılda kurucu antlaşmalarla işleyen hızlı derinleşmeyle birlikte üye ülkelerde yarattığı önemli ekonomik ve politik değişimler hoşnutsuzluk yaratmaktadır (Ivarsflaten, 2008: 7). Bu hoşnutsuzluktan büyük oranda beslenen PS tarafından AB'nin politikaları bir hayli eleştirilir. Örneğin ulusun kaynaklarından Avrupa bütçesine yapılan ciddi maddi katkı zaten olumsuz bir hava taşıırken özellikle AB'nin yapısal fonlarla IBM ve IKEA gibi şirketlere kaynakları yeniden dağıtması büyük tepki çekmiş; Finlandiya'nın tarım sektörüne ket vuran Ortak Tarım Politikası ise ayrıca hedef haline getirilmiştir. Ayrıca Avrupa entegrasyonuna güvenmeyen partililer üye devletler arasındaki eşitsizliklere vurgu yapar ve küçük devletlerin büyük devletlerin çıkarlarını Avrupa düzeyinde gerçekleştirmek için kullanıldığını iddia eder (Raunio, 2012: 17-18). 2008 krizi sonrası iflasın eşğine gelen Yunanistan'ı kurtarma çabalarının ve Euro'nun istikrarını koruma tedbirlerinin Finlandiya ekonomisine verdiği/ vereceği zararlar üzerinden yürütülen ekonomik sorunların siyasi malzeme olarak kullanılması stratejisi çok belirgindir. Ulusal ekonominin rekabetçi gücüne engel teşkil eden AB politikalarına karşı duran ve AB'de toplanan egemenliklerin uluslara iadesinden yana olan Gerçek Finliler Finlandiya'nın Euro'dan çıkmasını ve kurtarma paketleri kapsamında üyelere yapılması tasarlanan ekonomik yardımların kaldırılmasını isteyerek AB karşıtlığını açıkça göstermiştir (Yılmaz Elmas ve Kutlay, 2011: 10). Partiye göre AB kapasitesinin çok altında işleyen vasat bir birimdir, vatandaşların günlük hayatlarına gereğinden fazla müdahale etmektedir ve Brüksel'de aşırı güç toplamaktadır. Seçilmemiş avrokratların ve komisyonerlerin ulus-devletlerin egemenliklerini ele geçirmesi kabul edilemezdir. Dolayısıyla Avrupa Komisyonu'nun gücü azaltılmalı, Finlandiya'ya faydadan çok zarar getiren AB üyeliği gözden geçirilmeli, egemenlik Brüksel'den Finlandiya'ya geri getirilmelidir (Finns Party). PS Avrupa'da yükselen radikal sağ partiler adına ortak bir dille konuşmaktadır; bu kapitalizmin son 30 yıldır içinde bulunduğu neo-liberal dönüşümün etkileri ve buna paralel bir şekilde ilerleyen Avrupa entegrasyonunun ulus-devletlerin egemenliklerini sönmüleyip ulusal kimliklerin geleneksel sınırlarını dönüştürmesine karşıt ırkçı, etnik ve radikal boyutta yeniden dirilen milliyetçiliğin haykırışıdır. Neo-liberalizmden geri dönüşün arayışı içindeki bu haykırışla inleyen Avrupa kapitalizme içkin olan evrenselcilik ve ırkçılık çatışmasının bir tezahürünü bizzat kendi topraklarında

yaşamakta ve sarsılmaktadır.

Sonuç Yerine

İçinde yaşadığımız tarihsel kapitalist sistem yaklaşık olarak 16. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkmış ve adım adım dünyanın geri kalanına yayılarak bir dünya sistemi haline gelmiştir. Bu coğrafi yayılmanın gerçekleşebilmesi ve mülkiyet hakkının ve sermayenin korunması, güvenlik, kamu düzeni, piyasa, tekelleşme olanağı vb. sistemik ihtiyaçların karşılanarak kapitalizmin işleyebilmesi için egemen devletlerden oluşan bir devletler sistemini kurmak gerekmiştir. Bu doğrultuda sömürge rejimlerinin kurulması, devlet egemenliğinin tanındığı Westphalia Antlaşması'nın imzalanması ve devletleri demokrasi talep eden geniş kitlelere karşı sorumlu hale getiren Fransız Devrimi'ni de kapsayan bir süreç başlar. Bu süreçte hakim gelen liberal ideoloji dünyaya üç bileşen sunarak gidişatı ulus-devlet yönünde belirler; herkes için genel oy hakkı, devletin belirleyeceği sosyal güvenlik ve refahın paylaşımı ve birtakım ritüeller, askerlik, eğitim vb. araçlarla derinleştirilen milliyetçilik ideolojisi (Wallerstein, 2012a: 120-122). Böylece herkesin kendi devletine bağlılık ve içinde yaşadığı topluma karşı aidiyet hissetmesini sağlayan milliyetçilik kavramı yaklaşık 200 yıl önce doğmuş olmasına rağmen uluslararası sistemin politik yapılanmasında başat ideoloji haline gelerek kapitalizmle el ele bize ulus-devletlerden oluşan bir dünya inşa etti. Ancak kapitalist sistemin işlerliğinde milliyetçiliğin rolünün artık sermaye için işlevsiz ve sürdürülemez hale gelmesi ve özellikle neo-liberalizme geçilen 1980'lerden itibaren bir engel teşkil etmesi nedeniyle aradaki karşılıklı işbirliği bozulmuştur. Günümüzde kapitalizm yapısal dönüşümden geçmekte, ulus-devletlerin gücü artık neo-liberal ilkelerle şekillenen bu küreselleşme çağında ortaya çıkan ulusüstü, ulusaşırı ve ulusötesi ekonomik ve siyasal yapılanmaların artan ağırlığı ve sermayenin uluslararasılaşması ile aşındırılmaktadır. Adeta *"bir zamanlar ulus-devletlerin yaratılmasında vazgeçilmez bir yapı malzemesi olan sermaye, şimdi ulus-devletleri zor durumda bırakarak yıkılışını hazırlamaktadır"* (Latouche, 1993: 114 aktaran Sönmez Selçuk, 2012: 128). Lakin beklentilerin aksine, yoğun baskı altındaki eski dost milliyetçilik sistem içerisinde yok olmak yerine kendini neo-liberalizme karşı bir tehdit olarak yeniden üretmektedir. Bu bağlamda radikalleşerek kapitalist sistemin neo-liberal, çoğulcu, çok kültürlü, evrenselci, ulusalın ötesinde, küresel bir köy olan yeni dünya imgesini reddetmekte ve buna güçlü bir şekilde meydan okumaktadır. Nitekim 1929 buhranının milliyetçilikten beslenerek sistemi ele geçirmeye çalışan faşist rejimleri türetmesi gibi, bugün de 2008 finansal krizi Avrupa'da milliyetçiliği ırkçı ve etnik-merkezci bir radikal sağ olarak yeniden diriltmiş ve neo-liberal çağda ulus-devlet egemenliklerinin yontulmasına gösterilen tepkiyi siyasal birimle ulusal birimin çakışmasını ihlal eden Avrupa Birliği'nin varlığı üzerinde

yoğunlaştırmıştır.

Faşizmin yenilmesinin ardından esasında kapitalizmi bölgede yeniden tesis etmek için yola çıkan Avrupa entegrasyonu üye devletlerin daha üst bir otorite olan Avrupa Birliği'ne egemenliklerinin bir kısmını kendi rızalarıyla devrettiği ve adım adım egemenliklere müdahale alanını genişleten bir yapıya dönüşerek ulus-devletin geleceği açısından endişe yaratan ve fakat neo-liberalizmin beklentilerine uygun bir projedir. Varlığını koruyan uluslara rağmen ve onlar adına ilerlemekte olan Avrupa projesi, milliyetçiliğin dayandığı 'devlet millet için vardır, millet devletin tek meşru sahibidir' (Brubaker, 1996: 5) savı açısından gerçekleştirilememektedir, çünkü kültürel ve siyasi sınırlar arasında uyumsuzluk vardır (Brubaker, 1996: 55). İşte tam da bu nedenle bütünleşme derinleştikçe üye ülkelerde milliyetçilik yükselerek radikal sağa kanalize olmakta, böylece Gellner'in milliyetçilik tanımının çağdaş dünyada hala güncelliğini koruduğu ortaya çıkmaktadır.

Radikal sağın pek çok ülkede siyasi hareket olarak güç kazanmasına neden olan faktörler ve savundukları ortak ilkeler incelendiğinde neo-liberalizmin yansımaları olarak görülen AB bütünleşmesinin üye ülkelerde giderek daha fazla 'milli' olana karşı bir tehdit olarak algılandığı ve yarım asrı geçen birlik projesinin hedef alındığı görülür. Çoğunluğu ezelden ebediyete uzandığına inandıkları milletlerinin birliğini, homojenliğini ve devlet aygıtı üzerindeki egemenliğini AB tehlikesinden koruma ilkesini benimseyen radikal sağ partiler AB değerlerine tam zıt bir ötekileştirici ve etnik temelli milliyetçiliğin izinden gitmektedir. Bununla bağlantılı olarak devletin yeniden aktif bir rol oynayacağı ulusal ekonomiye dönüşü şiddetle savunmakta; başka bir deyişle neo-liberalizmden kapitalizmin altın çağı olarak düşünülen sosyal refah devletine etnik temelli bir geri dönüşün yollarını aramaktadır. Elbette bugün vardığımız uluslararası sermayenin yönetimindeki dünya profilinde bu beklentiler beyhude kalacak ve kapitalizmin krizlerinin etkileri derinleştikçe her türlü ideolojik radikalleşme de iyice körüklenecektir ve diyalektik bir şekilde birbirini körükleyecektir. Avrupa'da alıştığımız tanımların ötesinde, etnik temelli bir sosyal refahı kurgulamaya ve kapitalizme bu şekilde yön vermeye çalışan radikal sağ partiler gibi son yıllarda dünyada radikal İslam'ın yükselişi de bu kapsamda değerlendirilmelidir; Işid, Boko Haram gibi örgütler belirli bölgelerde zorla kendi düzenlerini kurmaya ve bunu çeşitli eylemlerle dünyanın geri kalanına yaymaya çalışmakta; sonuçta her yerde İslamofobi ve zenofobiyi yükseltmektedirler. Belki de son olarak verilmesi gereken en güzel örnek şudur; ABD başkanlık seçimlerinde Meksika sınırına bir duvar inşa etmeyi ve göçmenleri sınır dışı etmeyi seçim vaadi yapan Donald Trump ile sermayenin favorisi olan Hillary Clinton'un yarışmış ve neticede Trump'ın açık ara farkla seçilmiş olması tam da makalenin yapmak

istediği vurgu açısından ironiktir. Sonuç olarak sistemin sarsıntıları bizlere çeşitli radikal ideolojilerin kendi istek ve çıkarlarına uygun işleyecek bir düzen kurma girişimleriyle çizilecek kaos çağını ve bilinmez bir geleceği hazırlamaktadır.

Sonnotlar

¹ AB'yi kuran 1992 tarihli Maastricht Antlaşması, Başlık 1, Madde A'dan alınmıştır; linke şuradan ulaşılabilir: <http://www.eurotreaties.com/maastrichteu.pdf>.

² Gerçek Finliler Partisi eski lideri Raimo Wistbacka (1995–7) ile yapılan bir röportajdan alınmıştır (Jungar & Jupskås, 2014: s. 220).

Kaynakça

Aktoprak E (2010). *Devletler ve Ulusları: Batı Avrupa'da Milliyetçilik ve Ulusal Azınlık Sorunları*. Ankara: Tan Kitabevi Yayınları.

Arter D (2010). The Breakthrough of Another West European Populist Radical Right Party? The Case of True Finns. *Government and Opposition*, 45, 484-504.

Arter D (2012, July 5). Analysing 'Successor Parties': The Case of the True Finns. *West European Politics*, 35(4), 803-825.

BBC (18/04/2011). Finlandiya'da milliyetçilerin seçim başarısı. http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/04/110418_finland_elections.shtml. Son Erişim Tarihi: 10/01/2015.

Berezin M (2009). *Illiberal Politics in Neoliberal Times: Culture, Security and Populism in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Betz H G (1998). Introduction. İçinde: H G Betz, & S Immerfall (der), *The New Politics of the Right: Neo-Populist Parties and Movements in Established Democracies*, Londra: MacMillan Press Ltd, 1-10.

British National Party European Elections Manifesto (2014). http://www.bnp.org.uk/sites/default/files/bnp_eu-manifesto-2014_0.pdf. Son Erişim Tarihi: 05/01/2015.

Brubaker R (1996). *Nationalism Reframed: Nationhood and the National Question in the New Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Çetin S ve Songülen İnanç Z (2011, Aralık). Avrupa'nın Kendine Dönen Silahı: Dışlayıcılık

ve Ayrımcılık. *SDE Analiz*.

Finns Party (Perussuomalaiset Official Website). <http://www.perussuomalaiset.fi/kielisivu/in-english/>. Son Erişim Tarihi: 10/01/2015.

Gellner E (2008). *Uluslar ve Ulusçuluk*. 2. Baskı, Çev. B Ersanlı & G G Özgoğan, İstanbul: Hil Yayınları.

Gowland D, Dunphy R ve Lyhte C (2006). *The European Mosaic*. 3. Baskı, London: Pearson Education Limited.

Haddad M ve Piven B (2013). The rise of Europe's far-right voices: Assessing key nationalist political parties across the continent. *Aljazeera*, 24 Şubat. <http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/2013/02/2013224123927515709.html>. Son Erişim Tarihi: 20/01/2015.

Halikiopoulou D, Mock S ve Vasiliopoulo S (2013). The civic zeitgeist: nationalism and liberal values in the European radical right. *Nations and Nationalism*, 19(1), 107-127.

Hobsbawn E (2000). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik*. 2. Baskı, Çev. O Akinhay, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Hutchinson J (2003). Nationalism, Globalism, and the Conflict of Civilizations. İçinde: U Özkırmı (der), *Nationalism and its Futures*. New York: Palgrave Macmillan, 71-92.

Ivarsflaten E (2008, January). What Unites Right-Wing Populists in Western Europe? Re-Examining Grievance Mobilization Models in Seven Successful Cases. *Comparative Political Studies*, 41(1), 3-23.

Jungar A C ve Jupskås A R (05/03/2014). Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family? *Scandinavian Political Studies*, 37(3), 215-238.

Keating M (1996). *Nations Against the State*. New York: St Martin's Press.

Keating M (2006). Europe, the State and the Nation. İçinde: J McGarry & M Keating (der), *European Integration and the Nationalities Question*. New York: Routledge, 23-34.

Kestilä E (2006). Is There Demand for Radical Right Populism in the Finnish Electorate? *Scandinavian Political Studies*, 29(3), 169-191.

Kitschelt H (12/11/2007). Growth and Persistence of the Radical Right in Postindustrial Democracies: Advances and Challenges in Comparative Research. *West European Politics*, 30(5), 1176-1206.

Leca J (1998). *Uluslar ve Milliyetçilik*. Çev. S İdemen, İstanbul: Metis.

Uca S (2017). Avrupa'da Radikal Sağın Yükselişi ve Finlandiya Örneği. *Mülkiye Dergisi*, 41(1), 291-317.

Macridis R C (1989). *Contemporary Political Ideologies: Movements and Regimes*. 4. Baskı, Scott, Foresman/Little, Brown series in political science, Glenview, Ill: Scott, Foresman and Company.

McGarry J, Keating M ve Moore M (2006). Introduction: European Integration and the Nationalities Question. İçinde: J McGarry & M Keating (der), *European Integration and the Nationalities Question*. New York: Routledge, 1-20.

Minkenberg M (02/04/2003). The Renewal of the Radical Right: Between Modernity and Anti-modernity. *Government and Opposition*, 35(2), 170-188.

Mudde C (2000). *The Ideology of the Extreme Right*. Manchester: Manchester University Press.

Mudde C (2010). The Populist Radical Right: A Pathological Normalcy. *West European Politics*, 33(6), 1167-1186.

Noi A Ü (2007). *Avrupa'da Yükselen Milliyetçilik*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Öner S (2014). Avrupa'da Yükselen Aşırı Sağ, Yeni 'Öteki'ler ve Türkiye'nin AB Üyeliği. *Avrupa Ankara Çalışmaları Dergisi*, 13(1), 163-184.

Özkırmılı U (2008). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış*. 3. Baskı, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Raunio T (2012, February). 'Whenever the EU is involved, you get problems': Explaining the European policy of The (True) Finns. *European Parties Elections and Referendums Network Working Paper*, 26, 1-40.

Rosendahl J ve Ercanbrack A (2015). Millionaire businessman wins Finland vote, euroskeptics take second place. *The Reuters*, 19 Nisan. <http://www.reuters.com/article/us-finland-election-advancevotes-idUSKBN0NA0VZ20150419>. Son Erişim Tarihi: 19/05/2015.

Rydgren J (2007). The Sociology of the Radical Right. *The Annual Review of Sociology*, 33, 241-262.

Shore C (2000). *Building Europe: The Cultural Politics of European Integration*. London: Routledge.

Smith A (2003). *Ulusların Etnik Kökeni*. Çev. S Bayramoğlu ve H Kendir, Ankara: Dost Kitabevi.

Sönmez Selçuk S (2012). Dünden Bugüne Milliyetçilik: Küresel Dünyada Yükselen Sesler. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(3), 117-138.

Tekin Y O (2009). Avrupa Birliği'nin Kimlik Yaratma abaları. *Marmara Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 17(1-2), 145-173.

Tivey L (1981). *The Nation-State: the Formation of Modern Politics*. Oxford: Martin Robertson.

Vural H S (2005). *Avrupa'da Radikal Sağın Yükselişi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Wallerstein I (2012a). *Bildiğimiz Dünyanın Sonu: Yirmi Birinci Yüzyıl İçin Sosyal Bilim*. 4. Baskı, Çev. T Birkan, İstanbul: Metis.

Wallerstein I (2012b). *Tarihsel Kapitalizm ve Kapitalist Uygarlık*. Genişletilmiş 6. Baskı, Çev. N Alpay, İstanbul: Metis.

Wallerstein I (2013). *Sosyal Bilimleri Düşünmemek*. 2. Baskı, Çev. T Dođan, İstanbul: BGST Yayınları.

Wallerstein I (2014). *Dünya Sistemleri Analizi : Bir Giriş*. 3. Baskı, Çev. E Abadođlu ve N Ersoy, İstanbul: BGST Yayınları.

Yılmaz Elmas F ve Kutlay M (2011, Temmuz). Avrupa'yı Bekleyen Tehlike: Aşırı Sağın Yükselişi. *USAK Analiz*, 11.

